

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.2.5>

CHARAKTERYSTYKA MEDIALNYCH ZASOBÓW EDUKACYJNYCH ONLINE NIEZBĘDNYCH PRZYSZŁYM NAUCZYCIELOM SZKOŁY PODSTAWOWEJ W DZIAŁALNOŚCI ZAWODOWEJ

Halyna Marchenko

*aspirantka Katedry Edukacji Zawodowej, Pedagogicznej, Specjalnej, Andragogiki i Zarządzania
Żytomierskiego Uniwersytetu Państwowego imienia Iwana Franki (Żytomierz, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-4542-6470

e-mail: galina_marchenko3@ukr.net

Adnotacja. W artykule przedstawiono podstawowe medialne zasoby edukacyjne online niezbędne przyszłym nauczycielom szkół podstawowych w działalności zawodowej. Celem artykułu było przeanalizowanie i scharakteryzowanie medialnych zasobów edukacyjnych online, które przyczyniają się do rozwoju zawodowego przyszłego nauczyciela szkoły podstawowej w Ukrainie. W pracy wykorzystano metody badań teoretycznych: porównawczą analizę zasobów internetowych, ich uogólnienie i usystematyzowanie.

Główne wyniki badań: wyróżnione online-platformy dla przyszłych nauczycieli szkół podstawowych, które przyczyniają się do kształtowania umiejętności postrzegania, analizy, interpretacji uzyskanych informacji, rozwoju krytycznego myślenia, zdolności odróżnić prawdziwe i fałszywe źródła informacji, czyli wzrostu poziomu mediakompetencji w ogóle; przykłady dostępnych kursów edukacyjnych dla mediaalfabetyzmu do samokształcenia przyszłych specjalistów. Perspektywy dalszych badań polegają na wyodrębnieniu zaleceń metodycznych dla rozwoju edukacji medialnej przyszłych nauczycieli szkół podstawowych na uniwersytetach Ukrainy.

Słowa kluczowe: edukacja medialna, umiejętności medialne, kompetencja medialna, przyszły nauczyciel szkoły podstawowej, działalność zawodowa.

CHARACTERISTICS OF ONLINE EDUCATIONAL MEDIA RESOURCES FOR FUTURE TEACHERS OF PRIMARY SCHOOL IN PROFESSIONAL ACTIVITIES

Halyna Marchenko

*Postgraduate Student at the Department of Professional and Pedagogical,
Special Education, Andragogy and Management*

Zhytomyr Ivan Franko State University (Zhytomyr, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0003-4542-6470

e-mail: galina_marchenko3@ukr.net

Abstract. In the article, the author presented the main online educational resources for future teachers of primary school in their professional activities. The aim of the article is to analyze and characterize online media educational resources that contribute to the professional development for future teachers of primary school in Ukraine. The following methods of theoretical research were used in the work: comparative analysis of online resources, their generalization and systematization.

The main results of the research: we have identified online platforms for future teachers of primary school that promote skills of perception, analysis, interpretation of information, development of critical thinking, ability to distinguish between true and false sources of information, increase media competence in general; we have given examples of available educational courses on media literacy for self-education of future professionals. Prospects for further research are to identify guidelines for the development of media education for future teachers of primary school in universities of Ukraine.

Key words: media education, media literacy, media competence, future teacher of primary school, professional activity.

ХАРАКТЕРИСТИКА МЕДІАОСВІТНІХ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ, НЕОБХІДНИХ МАЙБУТНІМ УЧИТЕЛЯМ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Галина Марченко

*аспірантка кафедри професійно-педагогічної, спеціальної освіти, андрагогіки та управління
Житомирського державного університету імені Івана Франка (Житомир, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-4542-6470

e-mail: galina_marchenko3@ukr.net

Анотація. У статті наведено основні медіаосвітні онлайн-ресурси, що необхідні майбутнім учителям початкової школи в професійній діяльності. Метою статті було проаналізувати й охарактеризувати медіаосвітні онлайн-ресурси, що сприяють професійному становленню майбутнього учителя початкової школи в Україні. У роботі використовуються методи теоретичного дослідження: порівняльний аналіз онлайн-ресурсів, їх узагальнення та систематизація.

Основні результати досліджень: виокремлено онлайн-платформи для майбутніх учителів початкової школи, що сприяють формуванню умінь сприйняття, аналізу, інтерпретації отриманої інформації, розвитку критичного мислення, здатності розрізняти правдиві та неправдиві джерела інформації, тобто підвищенню рівня медіакомпетентності у цілому; наведено приклади доступних освітніх курсів з медіаграмотності для самоосвіти майбутніх фахівців. Перспективи подальших досліджень полягають у виокремленні методичних рекомендацій для розвитку медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи в університетах України.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, медіакомпетентність, майбутній учитель початкової школи, професійна діяльність.

Вступ. Процеси глобалізації, швидке поширення інформації у сучасному суспільстві, створення та подання аудиторії неправдивих фактів, активний розвиток інтернет-ресурсів як основного джерела інформації – це все є передумовами для формування певного рівня обізнаності населення у сфері медіаосвіти.

Оскільки медіазасоби, у тому числі онлайн-ресурси, є своєрідними джерелами обміну, поширення інформації та засобами впливу на суспільство, виникає потреба у розвитку, особливо у підростаючого покоління, умінь критичного осмислення отриманої інформації, її аналізу, узагальнення, умінь порівняння і розрізнення правдивої та неправдивої інформації, її впливу на власну особистість та оточуючих тощо.

Важлива роль у становленні та розвитку медіаосвіти належить міжнародній організації ЮНЕСКО, яка розглядає медіаосвіту як окремий напрям у педагогічній теорії та практиці, а не допоміжний засіб у викладанні інших дисциплін, та рекомендує активно впроваджувати медіаосвіту на всіх рівнях освітнього процесу у межах формальної та неформальної освіти [4].

У цілому питання медіаосвіти є предметом дослідження як зарубіжних, так і вітчизняних фахівців різних галузей наук. Зокрема, теоретико-методологічні аспекти медіаосвіти представлено у працях К. Безелгет, Д. Букінгем, Д. Консайдін, Л. Мастерман, Е. Харт, Р. Хоббс; питання розвитку медіаграмотності та медіакультури особистості розкрито у дослідженнях Дж. Поттер, В. Вебер, Р. Кьюбі; основи медіадидактики розроблено Л. Зазнобіною, Г. Онкович та ін.

Основна частина. Медіаосвіта спрямована навчити усвідомлювати, аналізувати та критично осмислювати отриману інформацію, визначати походження джерел інформації та медіатекстів. Результатом медіаосвіти є формування певного рівня медіаграмотності, що дозволить майбутнім учителям протистояти дезінформаційним процесам, допоможе існувати в інформаційному просторі.

У багатьох європейських країнах, Канаді та США вивчення особливостей медіаосвіти, її значення для формування гармонійно розвиненої особистості та становлення медіаосвіти як наукової і навчальної дисципліни розпочалося ще в 50–60 роках ХХ ст. У той час як в Україні активне впровадження медіаосвіти в освітній процес стало можливим лише на початку ХХІ ст., було пов'язане з прийняттям Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, створенням перших навчальних програм із медіаграмотності.

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та швидкі темпи впровадження медіаосвіти в Україні та у світі на сучасному етапі передбачають цілеспрямовану професійну підготовку майбутніх фахівців до вмілого і безпечного користування медіаресурсами. Тому одним із завдань професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи є формування та розвиток їх медіакомпетентності, умінь працювати з різними джерелами інформації, ефективно застосовувати медіаосвітні онлайн-ресурси для самоосвіти та саморозвитку, у власній професійній діяльності тощо.

Нами було проаналізовано основні медіаосвітні онлайн-ресурси, необхідні для професійної діяльності майбутніх учителів початкової школи в Україні. Зокрема, виокремили такі онлайн-платформи:

Академія української преси (Режим доступу: <https://www.aup.com.ua/>) – неприбуткова та незалежна організація, заснована у 2001 році європейськими та американськими інституціями. Головна місія АУП – сприяти поінформованому та критичному споживанню медіа українським суспільством та дотримання стандартів соціально-відповідальної журналістики в Україні. Для виконання поставленої цілі перед організацією постають такі завдання:

1) впровадити серед громадянського суспільства культуру споживання тих медіа, котрі дотримуються журналістських стандартів та журналістської етики у висвітленні новин чи подій;

2) формувати критичне мислення та навички медіаграмотності громадянського суспільства шляхом медіаосвіти;

3) сприяти підвищенню рівня медіа та дотримання журналістських стандартів в Україні шляхом навчання;

4) впровадити медіаосвіту як необхідний компонент освітньої системи України [1].

На сайті організації представлено окремий розділ «**Медіаосвіта**» [1] представлено такі підрозділи: *історія проєкту*, де зазначається короткий історичний опис підрозділу, визначена його мета та напрямки реалізації; *навчальні програми* (зібрано перелік програм для різних освітніх рівнів, у тому числі є зразки навчальних програм для учнів початкової школи та для студентів вищих навчальних педагогічних закладів, педагогічних та науково-педагогічних працівників); *портал «Медіаосвіта та медіаграмотність»* (важлива медіаосвітня онлайн-платформа для учителів, викладачів та вихователів); *електронний бюлетень* (представлено короткий опис основних подій у сфері медіа за двотижневий період у формі бюлетеня (достатньо підписатися на розсилку АУП), тобто є змога постійно ознайомлюватися з новинами, досягненнями цієї галузі); *проєкт «Програма медіаграмотності громадян»* (проєкт, здійснений за підтримки Міністерства закордонних справ та міжнародної торгівлі Канади (DFATD Canada), у партнерстві трьох організацій: Академія

української преси, IREX та StopFake з метою медіапідготовки громадян для роботи з інформацією; у межах проекту було розроблено навчальну програму з медіаграмотності та проведено тренінги); «*WOWstories!*» (є частиною освітнього проекту «Вивчай та розрзняй: інфор-медійна грамотність»; у цій рубриці можна ознайомитися з історіями успіху учасників цього проекту); *Майстерня медіаграмотності* – відкритий клуб тренерів з інфомедійної грамотності (є можливість на сайті долучитися до учасників клубу, отримати доступ до онлайн-посібників, ознайомитися з різними типами вправ тренінгової програми, переглянути відеозаписи засідань клубу тощо); *Медіаграмотні змінотворці освіти* (у цій рубриці є змога ознайомитися з важливим освітнім проектом «Вивчай та розрзняй: інфо-медійна грамотність», що виконується Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольства США та Посольства Великої Британії в Україні, в партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Проект реалізується при взаємодії із закладами вищої освіти та Інститутами післядипломної педагогічної освіти України; сприяє підвищенню рівня підготовки викладачів і вчителів на основі модернізації навчальних програм і оновлення освітніх ресурсів: методичних, технічних, навчальних).

Варто детальніше охарактеризувати у межах онлайн-платформи АУП рубрику «*Портал медіаосвіта і медіаграмотності*» (Режим доступу: <http://medialiteracy.org.ua/>), оскільки у ній зібрано дидактичні матеріали для різних педагогічних фахівців: вихователів дошкільних навчальних закладів, учителів початкової, середньої та старшої школи, викладачів ВНЗ, бібліотекарів та ін. Також розроблено 2 онлайн-гри для школярів «*Медіазнайко*» (навчальна гра, спрямована на розширення знань про медіа та інформацію, щоб стати медіазнайком потрібно пройти 9 етапів, відповіді на поставлені питання, створити зразки телепрограми, газет тощо) та «*Пригоди літератури*» (освітня гра з медіаграмотності для школярів підліткового віку, допомагає розвивати навички пошуку інформації, її аналізу та перевірки, розрізнення фейкових і правдивих новин).

Майбутньому вчителю початкових класів доцільно ознайомитися з розділом «Учителю молодших класів», у ньому представлено програми уроків, презентації, відеоматеріали та публікації щодо формування основ медіаграмотності молодших школярів. Інформація буде корисною при підготовці та розробленні власних конспектів-уроків, презентацій до семінарських занять, для підвищення свого рівня медіакомпетентності у цілому.

Академія української преси публікує ряд друкованих та електронних книг щодо питань медіаосвіти та медіаграмотності. На сайті АУП є окремий розділ «Видання» (Режим доступу: <https://www.aup.com.ua/category/librarity/>), де можна ознайомитися із такими публікаціями: збірник статей «Інфомедійна грамотність – невід’ємна складова частина навчального процесу закладу вищої освіти» за ред. В. Іванова, «Медіаосвіта в школі та на уроці: основи і приклади» І. Тулодзєцький, Б. Герціг, С. Графе, Медіаграмотність в інтегрованому курсі «Я досліджую світ» О. Мокрогуз, «Медіаосвіта та медіаграмотність: короткий огляд» В. Іванов, О. Волошенюк тощо.

Медіапсихологія та медіаосвіта (Режим доступу: <http://mediaosvita.org.ua/uk/>) – це лабораторія психології масової комунікації та медіаосвіти НАПН України, що займається дослідженням соціально-психологічних аспектів масової комунікації та організації медіаосвіти підростаючого покоління, формуванням психологічної стійкості до соціально шкідливої інформації у школярів, готовності до ефективної взаємодії з інформаційним простором.

Сайт висвітлює досягнення громадської організації «Українська асоціація медіапсихологів та медіапедагогів», керівником якої є доктор психологічних наук, член-кореспондентка НАПН України – Л. Найдюнова.

На сайті представлено різнопланові новини у сфері медіаосвіти, також проводиться експериментальна робота з масового упровадження медіаосвіти у педагогічну практику, деталі якої висвітлені у рубриці сайту «Експеримент», є велика добірка посібників, підручників, монографій, матеріалів конференцій (збірники, статті), відеоматеріалів щодо різних аспектів медіаосвіти (це все систематизовано, наявний зручний пошук літературних джерел за переліком авторів).

Освітня платформа EdEra (Режим доступу: <https://www.ed-era.com/>) пропонує велику кількість навчальних програм для майбутніх учителів початкової школи. Наприклад, було розроблено окремий онлайн-курс з медіаграмотності (Режим доступу: <https://verified.ed-era.com/ua/>), що допомагає майбутнім фахівцям орієнтуватися в інформаційному просторі, застосовуючи критичний підхід. Складається онлайн-курс з 5 розділів:

1. Медіапростір (розглядають питання, що таке медіа і як вони працюють, визначають типи інформації, навчаються відрізняти факти від суджень та розпізнавати маніпулятивний контент).

2. Традиційні медіа (розкривають питання: Чому важливо знати власників медіа? Що таке редакційна політика? Хто вирішує, яку саме інформацію отримує аудиторія?).

3. Соціальні медіа (дізнаються, як працюють алгоритми та як можна бути ізольованим від різних точок зору; навчаються визначати надійність джерела новин тощо).

4. Дезінформація та маніпуляції (формування умінь розрізняти типи маніпуляцій в традиційних і соціальних медіа: фейки, дезінформація, боти та ін.)

5. Підсумки (ознайомлюються з рекомендаціями як захиститися від маніпуляцій та вивчають «правило чотирьох перевірок»). За результатами курсу є змога пройти фінальний тест та отримати сертифікат проходження.

Наступний курс «*Години медіаграмотності*» (Режим доступу: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/824>), призначений для майбутніх учителів з метою ознайомлення з особливостями медіа та інформації у XXI ст., визначає, для чого перевіряти інформаційні повідомлення, які є види медіа та їх вплив на

суспільство. Включає 5 модулів, відеолекції та інтерв'ю з експертами, надаються додаткові навчальні матеріали (конспекти, шаблони, інструкції та чеклісти), після завершення складається тест з медіаграмотності і видається сертифікат (5 годин, 0,2 кредиту ЄКТС).

Освітня платформа Prometheus (Режим доступу: <https://prometheus.org.ua/>) – одна з найбільших платформ онлайн-освіти в Україні, де доступні різнопланові курси з актуальних тем, необхідних для особистого розвитку, професійного зростання, удосконалення мовних навичок тощо. На сайті є змога пройти низку безкоштовних курсів від викладачів України та світу та є платні курси з доступом до інтерактивного навчального досвіду нового рівня. Також для освітян було створено окрему рубрику серед популярних тем, яку є змога обрати на сайті.

У контексті медіаосвіти майбутніх учителів початкової школи на освітній платформі Prometheus існує курс «Медіаграмотність для освітян», що сприяє професійному розвитку педагогічних та науково-педагогічних працівників з питань медіаграмотності, впровадженню новітніх технологій у навчанні для подальшого розвитку української освіти. Тривалість курсу становить 60 годин, опрацьовується дистанційно та дозволяє майбутнім учителям знайти відповіді на такі питання: Що таке медіа і як вони на нас впливають? Хто така медіаграмотна людина? Які психологічні засади медіаграмотності? Як убезпечити себе та дітей в Інтернеті? У чому полягають завдання медіаосвіти у школі? Який світовий та український досвід медіаосвіти можна використати? Як освітянам використовувати можливості медіа для професійної діяльності? тощо. Курс складається із відеолекцій, різноманітних завдань, а після проходження є змога отримати сертифікат про його завершення.

На освітньому сайті **Нової української школи** (Режим доступу: <https://nus.org.ua/>) є матеріали у сфері медіаграмотності, добірка статей із цієї тематики, розроблено методичні рекомендації щодо особливостей впровадження медіа в освітній процес, також представлено інформацію для уроків з формування медіаграмотності учнів середньої та старшої школи.

Окрім фахових онлайн-ресурсів, для цілісного розвитку особистості майбутнього вчителя початкових класів рекомендуємо ознайомитися з такими медіаплатформами:

Детектор медіа (Режим доступу: <https://detector.media/>) – інтернет-видання однойменної громадської організації, що поширює інформацію про медіаресурси, є можливість ознайомитися з інформаційними новинами, публікують інформацію щодо впровадження медіаосвіти в освітній процес, представлено на сайті курс «Новинна грамотність», що має просвітницьку мету і спрямований на поширення медіаграмотності у суспільстві в умовах воєнного конфлікту. Курс розроблений за підтримки Internews Network для майбутніх фахівців та викладачів закладів освіти, медіапедагогів та ін. Він складається з десяти модулів, в яких експерти розповідають про те, як створюються новини, які існують професійні стандарти, способи маніпуляції медіа суспільною думкою через новини тощо [2].

MediaSapiens (Режим доступу: <https://ms.detector.media/>) – окремих проєкт громадської організації «Детектор медіа», створений 2010 року, що детально розкриває характерні особливості медіаграмотності у різних сферах, зокрема і у освіті, сприяє формуванню критичного ставлення до ЗМІ, умінь розрізняти якісну та правдиву інформацію, ознайомлює з інформаційними правами та можливостями їх використання.

StopFake (Режим доступу: <https://www.stopfake.org/>) – сайт, створений для перевірки фактів, визначення істинності інформації, формування медіаграмотності аудиторії (для цього у межах сайту створена окрема рубрика «Медіаграмотність», що включає деталі про те, як розпізнати неправдиву інформацію – наведено конкретні приклади розрізнення фото- та відеофайлів).

Висновки. Стрімкий інформаційно-технологічний розвиток різних галузей є передумовою для вдосконалення професійної освіти шляхом пошуку нових напрямів навчання та виховання. Головну роль у цій сфері виконує медіаосвіта, що якнайповніше використовує освітній і технічно-комунікаційний потенціал сучасних засобів масової комунікації. Саме медіаосвіта – це напрям освіти, який допомагає людині усвідомити способи використання масової комунікації в суспільстві, аналізувати медіатексти та критично їх оцінювати, а також створювати і поширювати через мас-медіа власні медіатексти (Онкович, 2009: 210).

Отже, зазначені онлайн-ресурси в Україні допоможуть майбутньому вчителю початкової школи сформувати систему професійних знань, умінь та навичок щодо медіаосвіти, стануть основою для підвищення рівня медіакомпетентності майбутнього фахівця у різних аспектах його професійної діяльності.

На освітніх платформах для майбутнього вчителя представлено практичні особливості впровадження медіаграмотності у початковій школі: розроблено приклади конспектів-уроків, презентації до занять, підібрано фото та відеоматеріали, онлайн-ігри для молодших школярів, вказано методичні рекомендації тощо.

Список використаних джерел:

1. Академія української преси. URL: <https://www.aup.com.ua/> (дата звернення: 18.05.2022).
2. Детектор медіа. URL: <https://detector.media/> (дата звернення: 18.05.2022).
3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція). URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontseptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (дата звернення: 17.05.2022).
4. Media Education. Paris : UNESCO, 1984. 211 p.
5. Онкович Г. Медіаосвітні технології і компетентнісний підхід. Київ : Педагогічна думка, 2009. С. 206–217.

References:

1. Akademiia ukrainskoi presy [Academy of Ukrainian Press]. URL: <https://www.aup.com.ua/> (data zvernennia: 18.05.2022). [in Ukrainian].
2. Detektor media [Media detector]. URL: <https://detector.media/> (data zvernennia: 18.05.2022). [in Ukrainian].
3. Kontsepsiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia) [The concept of introducing media education in Ukraine (new edition)]. URL: <https://ms.detector.media/mediaosvita/post/16501/2016-04-27-kontsepsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukraini-nova-redaktsiya/> (data zvernennia: 17.05.2022). [in Ukrainian].
4. Media Education. Paris : UNESCO, 1984. 211 p. [in English].
5. Onkovykh H. Mediaosvitni tekhnolohii i kompetentnistnyi pidkhid [Media educational technologies and competency approach]. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2009. Pp. 206–217. [in Ukrainian].